

Nærings- og fiskeridepartementet

Postboks 8090 Dep.

DIN ČUJ. / DERES REF: BEAIVI / DATO:
18.03.2025

MIN ČUJ / VÅR REF: ÁŠŠEMEANNUDEADJI / SAKSBEHANDLER:
25/264-18 Torvald Falch

0032 OSLO

Oversendelse av Sametingets vedtak i Sak 014/25 Ny minerallov - Utkast til lovproposisjon/

Sametinget behandlet Sak 014/25 Ny minerallov - utkast til lovproposisjon i 14. mars 2025. Sametingets vedtak må følge med proposisjonen som oversendes Stortinget. Vedlagt følger utskrift fra Sametinget møteprotokoll.

Sametinget fattet følgende vedtak:

Det vises til Nærings- og fiskeridepartementet sitt brev av 20.02.2025 med oversendelse av utkast til ny minerallov for de deler det har vært gjennomført konsultasjoner om.

Sametinget viser til at siden vedtak av mineralloven i 2009 som Sametinget ikke kunne gi sitt samtykke til (jf. vedtak i Sak 47/08), så har det vært vanskelige betingelser for mineralvirksomhet i samiske områder. Sametinget har forstått det slik at evalueringen av mineralloven i 2018, nedsettelsen av et offentlig utvalg i 2020 og lovproposisjonen nå i 2025 i stor grad er begrunnet i at gjeldende lov ikke er i samsvar med folkeretten om urfolk, og derfor noe Sametinget ikke har gitt sitt samtykke til.

Sametinget merker seg at utkastet til lovproposisjon nå sidestiller samiske rettigheter i hele det tradisjonelle samiske området. Dette skjer ved at vektleggingen av hensynet til samisk kultur mv. samt at konsultasjonsbestemmelsene i sameloven gjelder for all mineralvirksomhet i hele det tradisjonelle samiske området. Dette er et framskritt i forhold til gjeldende minerallov.

Sametinget finner det lite framtidsrettet at utkastet til lovproposisjon ikke har regler som sikrer en vinningsavståelse til samiske rettighetshavere ved drift på grunneiers mineraler, og at det ikke foreslås bestemmelse om avtalekrav med samiske bruksrettshavere for undersøkelser, prøveuttak og drift av mineraler. Slike bestemmelser ville være viktige insentiv for å kunne oppnå enighet med samiske bruksrettshavere og dermed mulighet for samvirke mellom mineralvirksomhet og tradisjonelle samiske næringer.

Sametinget mener det er problematisk at Nærings- og fiskeridepartementet ikke vil lovfeste terskelen for hvilke inngrep som bryter menneskerettighetene etter SP artikkel 27. Mineralvirksomhet har potensielt store direkte og indirekte areal- og miljøkonsekvenser for samisk fiske, utmarksbruk og reindrift. En synliggjøring av inngrepsterskelen for menneskerettsbrudd ville gitt tiltakshavere og myndigheter større oppmerksomhet og årvåkenhet om hva som kan tillates av mineralvirksomhet i tradisjonelle samiske områder. En slik synliggjøring i mineralloven er ekstra viktig når regjeringen ikke vil fremme forslag i en sektorovergrepene lov som klargjør hvordan man unngår at tiltak bryter menneskerettighetene ved at de har vesentlige negative virkninger på naturgrunnlaget for samiske kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv.

Sametinget viser til at staten i loven avgjør hvordan utbetalingen av vederlag for drift på mineraler staten holder eiendomsretten til skal fordeles til direkte berørte samiske rettighetshavere, ved at 75 prosent av vederlaget alltid skal gå til berørte reindriftssidaer. Sametinget konstaterer at Nærings- og fiskeridepartementet mener staten skal avgjøre hvordan et internt samisk fordelings spørsmål skal skje, og at de mener staten vet best hva som er bra for det samiske samfunnet. Sametinget viser til at dette er i strid med samenes rett til selvbestemmelse med retten til selvstyre i interne saker, slik det følger av SP/ØSK artikkel 1 og FNs erklæring om urfolks rettigheter artikkel 4, jf. artikkel 3. Det vises i den forbindelse også til at FNs menneskerettighetskomite har gitt uttalelser i *Sara v. Norway* (CCPR /C/141/D3588/2019) og *Sanila-Aikio v. Finland* (CCPR/C/124/D/2668/2015) hvor Sametinget som representativt organ for det samiske folk skal ha det avgjørende ordet i interne samiske saker.

Sametinget gir på denne bakgrunn og etter en samlet vurdering ikke sitt samtykke til forslaget til ny minerallov. Dette innebærer at Sametinget som utgangspunkt heller ikke kan gi sin tilslutning til de aktiviteter lovforslaget søker å regulere. Sametingets plenum gir sametingsrådet fullmakt til å vurdere dette annerledes dersom det i Stortingsbehandlingen gjøres endringer av lovforslaget slik at det er i samsvar med folkerettens regler om urfolks rett til selvbestemmelse og selvstyre i interne saker. Dette knytter seg til sak om intern fordeling av vederlag til samiske rettighetshavere for drift på mineraler staten holder eiendomsretten til.

Sametinget viser til at departementets lovproposisjon har vesentlige svakheter ettersom FNs erklæring om urfolks rettigheter ikke er brukt aktivt i det lovforberedende arbeidet. Urfolkserklæringen gjenspeiler de rettslige forpliktelser som er knyttet til menneskerettighetsbestemmelsene i FN-pakten, ulike multilaterale menneskerettighetstraktater og sedvanerett. Erklæringen bygger videre på statenes generelle menneskerettighetsforpliktelser og er forankret i grunnleggende menneskerettighetsprinsipper som ikke-diskriminering, selvbestemmelse og kulturell integritet, som er innlemmet i bredt ratifiserte menneskerettighetstraktater. I tillegg knytter erklæringen seg til et konsekvent mønster i internasjonal og statlig praksis.

Norges Høyesterett slår i *Nessebydommen* (HR-2018-456-P) fast at FNs erklæring om urfolks rettigheter "må anses som et sentralt dokument innenfor urfolksretten, blant annet som følge av at den reflekterer folkerettslige prinsipper på området og har fått støtte fra svært mange stater."

Sametinget understreker særlig erklæringens bestemmelser om urfolks rett til et fritt og forhåndsinformert samtykke er særlig sentralt når det gjelder arealinngrep i naturgrunnlaget for samisk kultur. Fritt og forhåndsinformert samtykke ivaretar ikke bare samenes rettigheter, men det gir også en plattform for myndigheter, utbyggere og investorer til å samhandle med samene. Sametinget beklager at Nærings- og fiskeridepartementet ikke har implementert samenes rett til et fritt og forhåndsinformert samtykke, og dermed ikke har gitt seg selv et verktøy og en plattform for samhandling med samene, som samtidig gir samene et trygt rammeverk for samhandling.

Sametinget støtter forøvrig sametingsrådets forslag til innstilling.

Dearvuodaiguin / Med vennlig hilsen

Sten Olav Heatha
Seksjonsleder

Torvald Falch
seniorráđdeaddi/seniorrádger

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur. /

Dát reive lea elektrovnnalaččat dohkkehuvvon ja sáddejuvvo vuolláičállaga haga.

Hovedmottaker:

Nærings- og fiskeridepartementet Postboks 8090 Dep. 0032 OSLO

Mielddus/Vedlegg

Ny minerallov - Utkast til lovproposisjon

Arkivsaksnr. 25/264

<u>Sak</u>	<u>Utvalg</u>	<u>Dato</u>
007/25	Sametingsrádet – plenumsaker	30.01.2025-30.01.2025
003/25	Nærings- og kulturkomiteen	25.02.2025-27.02.2025
014/25	Sametingets plenum	11.03.2025-14.03.2025

Ny minerallov - Utkast til lovproposisjon

Saksframlegg

Sametingsrádet har konsultert med Nærings- og fiskeridepartementet om ny minerallov i perioden februar 2024 til februar 2025.

Forslaget til ny minerallov kommer bare 15 år etter at gjeldende minerallov ble vedtatt uten Sametingets samtykke. Noe av grunnen til dette nye lovarbeidet er at gjeldende minerallov ikke er i samsvar med internasjonal urfolksrett.

Nærings- og fiskeridepartementet nedsatt i juni 2018 et utvalg for å evaluere mineralloven. Evalueringsutvalgets rapport ble publisert på Nærings- og fiskeridepartementet nettsider 19.12.2018, og Sametinget ga en uttalelse til den 14.01.2019. Evalueringsutvalget konkluderte, slik Sametinget gjorde ved sin behandling av ferdigkonsultert forslag til mineralloven i 2008, om at den er i manglende samsvar med statens folkerettslige forpliktelser overfor samene som urfolk.

Regjeringen oppnevnt 23. juni 2020 utvalg for å utrede og foreslå forslag til ny minerallov. Sametingsrádet konsulterte 5. mars 2020 om mandat til utvalget og oversendte forslag på Rune S. Fjellheim som utvalgsmedlem 15. mai 2020. Sametingsrádet har møtt utvalget og gitt uttrykk for utfordringene med gjeldende minerallov og dagens praksis. Minerallovutvalget ga sin utredning NOU 2022: 8 Ny minerallov 1. juli 2022. Samme dag sendte Nærings- og

fiskeridepartementet utredningen på høring med høringsfrist 30. november 2022.

Sametinget behandlet NOU 2022: 8 og ga sin uttalelse i Sak 052/22 8. desember 2022. I uttalelsen gis det uttrykk for at det for Sametinget er av stor betydning at forslag til ny minerallov denne gangen er trygt innenfor folkerettens rammer og at den fremmes med Sametingets samtykke. Erfaringene med gjeldende minerallov er at uten enighet med Sametinget om den, så har den i begrenset grad den effektiviteten som myndighetene og mineralnæringen ønsker. Sametinget fant at Minerallovutvalgets forslag var grundig og omfattende med detaljerte forslag som gir grunnlag for en god oppfølging for en ny minerallov, også for sikringen av samiske rettigheter som følger av internasjonal og nasjonal rett. Sametinget ga deretter sine vurderinger av forslag til bestemmelser om lovens formål, forholdet til folkeretten, tilgangen til mineralressursene, samordning med annet regelverk, ekspropriasjon og samiske rettigheter, herunder virkeområde, vektleggingsbestemmelse, inngrepsterskel, avtalekrav, konsultasjoner og vederlagsordning. Disse temaene har vært gjenstand for konsultasjoner, og Sametingets vurdering av dem har ligget til grunn for Sametingsrådets interesser i konsultasjonene.

Det har vært holdt 8 konsultasjonsmøter, 6 på administrativt nivå og 2 på politisk nivå. De politiske konsultasjonsmøtene har vært holdt i sluttfasen av konsultasjonsarbeidet (21.01.2025 og 17.02.2025) for å avklare om forslaget til lovproposisjon har et innhold som gjør at Sametingsrådet kan innstille på om Sametinget kan gi sitt samtykke til loven. Det siste møtet den 17.02.2025 var tilnærmet et informasjonsmøte der departementet kun informerte Sametingsrådet om regjeringens beslutning. De administrative konsultasjonsmøtene har vært avholdt 15.02.2024 (oppstartsmøte digitalt), 12.04.2024 (Tromsø), 4-5.06.2024 (Oslo), 21-22.08.2024 (Tromsø), 16.09.2024 (digitalt), 29.10.2025 (digitalt). Nærings- og fiskeridepartementet har også konsultert Norske Reindriftssamers Landsforbund (NRL). Sametingsrådet er ikke kjent med synspunktene fremmet i konsultasjonene mellom Nærings- og fiskeridepartementet og NRL.

Med unntak for oppstartsmøte har departementet oversendt Sametinget grunnlagsdokument som Sametingsrådet har respondert på i form av Interessenotater. Denne skriftlige utvekslingen har dannet grunnlag for drøftingene i møtene. Sametingsrådet har til sammen utarbeidet 7 Interessenotater. Det er skrevet protokoll fra alle møtene.

Følgende har vært tema på de ulike konsultasjonsmøtene:

1. 15.02.2024: Temaer, tidsramme og arbeidsform.
2. 12.04.2024: Regler knyttet til samiske rettigheter med virkeområde for hele det tradisjonelle samiske området.
3. 04-05.06.2024: Regler for konsultasjoner og vederlag.
4. 21-22.08.2024: Regler om konsultasjoner, avtalekrav og vektlegging av samiske hensyn.
5. 16.09.2024: Formålsbestemmelsen, vederlag og oversettelsesplikt.
6. 29.10.2024: Regler for inngrepsterskel og vederlag.
7. 21.01.2025: Samlet lovforslag med særlig oppmerksomhet på regler om avtalekrav og vederlag
8. 17.02.2025: Samlet lovforslag med særlig oppmerksomhet på regel om vederlag.

Vurdering

Konsultasjonsprosessen

Konsultasjonsprosessen har vært reell og ryddig der både lovforarbeider, særmerknader og lovbestemmelser har vært grundig drøftet på de mest vesentlige problemstillingene. I sluttfasen av konsultasjonene har likevel Nærings- og fiskeridepartementet inntatt posisjoner som de ikke har vært tydelig på eller har uttrykt tidligere. Dette gjelder særlig spørsmålet om avtalekrav og styringen av vederlagsordning. I spørsmålet om styringen av vederlagsordningen har departementet ikke gitt noen begrunnelse for sitt standpunkt.

Lovens formål

Sametingsrådet mener det er bra at det i lovens formålsbestemmelse framkommer at mineralvirksomhet og forvaltningen av mineralressurser skal skje i et langsiktig perspektiv som også ivaretar naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv. Det er imidlertid problematisk at formålet med loven er å legge til rette for høyest mulig samlet verdiskaping som også ivaretar samfunnets behov for mineraler. Hva som forstås som verdiskaping i denne sammenhengen er utydelig, og kan bety at det legges avgjørende vekt på bedriftsøkonomisk lønnsomhet og ikke samfunnsøkonomisk nytte. Sametingsrådets erfaring er at det ikke foretas reelle samfunnsøkonomiske analyser der gruveplaners virkninger for andre næringer, miljø, liv, helse, kultur og samfunn inngår og prissettes. Hva som i formålet menes med samfunnets behov for mineraler er også vanskelig å forholde seg til og vil ofte bety at reine politiske interesser og prioriteringer skal være styrende for prioriteringer

etter loven. Sametingsrådet har derfor i konsultasjonene vært kritisk til denne formålsordlyden.

Lovens system

Lovforslaget opprettholder lovens system med leterett, undersøkelsesrett, utvinningsrett, prøveuttak og driftskonsesjon. Dette er ikke et system som er lett å forstå for den som bare sjelden må forholde seg til loven. Særlig er bruken av utvinningsrett vanskelig å forstå siden det i praksis ikke er en rett til å utvinne mineraler, men en fortrinnsrett til å søke om å kunne drive ut mineraler. Sametingsrådet er kritisk til at loven ikke rydder opp i begrepsbruken og tydeligere klargjør hva som følger av de ulike «rettighetene» i loven. Sametingsrådet har også registrert at det i lovforarbeidene ikke er helt klart hvilken selvstendig plikt mineralmyndighetene har til å vurdere de samlede areal-, miljø- og næringskonsekvensene av planer om undersøkelser og drift på mineraler når det i forkant er vedtatt arealplaner av kommunal planmyndighet. Sametingsrådet ser grunn til å understreke at mineralmyndigheten har en selvstendig plikt til å vurdere slike konsekvenser, hvis ikke blir bestemmelsene om hensyn, vektlegging og konsultasjoner av begrenset verdi. Dette har ikke blitt tatt opp i konsultasjonene selv om Sametingsrådet har bedt om det.

Virkeområdet for samiske rettigheter

I gjeldende minerallov er virkeområdet for samiske rettigheter avgrenset til Finnmark. I forslaget til ny lov er dette endret til å gjelde hele det tradisjonelle samiske området. Sametingsrådet mener dette er bra fordi det da ikke gjøres en forskjell på samiske rettigheter innenfor og utenfor Finnmark.

Avtalekrav

Minerallovutvalget foreslo et generelt avtalekrav mellom samiske rettighetshavere og mineralutviklere. Alternativevet til slike avtaler er at rettigheter eksproprieres. Dette er riktignok spørsmål av privatrettslig karakter, men både lovutvalget og Sametingsrådet har ment at det er viktig å synliggjøre dette i loven fordi erfaringen ofte er at samiske rettighetshavere ikke blir invitert til reelle forhandlinger om slike avtaler, og i alle fall ikke før etter at det er gitt tillatelser og konsesjoner. Selv om dette følger av alminnelig rettspraksis vil en slik bestemmelse øke bevisstheten om det ekspropriasjonsrettslige vernet til bruksrettshavere.

I konsultasjonene har Sametingsrådet ment at en inngåelse, eller dokumenterte forsøk på inngåelse, av slike avtaler bør foreligge før søknader om tillatelser og ekspropriasjon tas til behandling. Slike avtaler eller dokumenterte forsøk på avtaler, vil være viktige momenter i vurderingen av søknader om tillatelse og ekspropriasjon, uten at dert fritar myndigheten plikten for at tiltaket er tilstrekkelig opplyst og utredet for beslutning. Sametingsrådet har samtidig sett at det kan være vanskelig for mineralforvaltningen å vurdere privatrettslige avtaler eller i hvilken grad det er gjort reelle forsøk på å inngå slike avtaler. Så selv om det ikke direkte kan kreves at avtaler foreligger eller er forsøkt inngått for å ta til behandling søknader mener Sametingsrådet det må være et krav om slike avtaler eller ekspropriasjon der det er snakk om inngrep av betydning.

Med inngrep av betydning legges det til grunn den rettspraksis som følger av høyesterettsdommer for når tålegrensen for tilpasningsplikt er overskredet. Til disse vurderingene følger det at det virkningen av tiltaket som er avgjørende, der dette også vurderes sammen med summen av tidligere og planlagte inngrep og tiltak.

Departementet har i siste omgang kommet til at de ikke vil ha en bestemmelse om avtalekrav fordi det verken er nødvendig eller hensiktsmessig. Nødvendig fordi det følger av ulovfestet rett, og hensiktsmessig fordi terskelen «inngrep av betydning» ikke er et rettsanvendt begrep. Sametingsrådet sin vurdering er at det er vanlig å lovfeste ulovfestet rett nettopp for å bidra til klarhet og forutsigbarhet. For samiske rettighetshavere som ofte erfarer å bli oversett eller glemt av tiltakshavere i offentlige tillatelsesprosesser er det derfor høyst problematisk at departementet i siste omgang kom til at de ikke ville lovfeste denne retten.

Konsultasjoner

Lovforslaget foreslår at konsultasjonsretten som følger av sameloven kapittel 4 også gjelder for mineralsaker for hele det tradisjonelle samiske området. Det betyr at det må foretas reelle vurderinger av hensynet til samisk kultur mv. for undersøkelses- og utvinningsrett i hele det tradisjonelle samiske området, og ikke bare i Finnmark som i dag. Lovforslaget legger ikke opp til egne tolkninger eller avgrensninger av hva som er konsultasjonspliktig enn det som følger av sameloven.

Vektleggingsregel

Lovforslaget viderefører at det skal legges vesentlig vekt på mineraltiltaks virkninger for naturgrunnet for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsnivå i hele det tradisjonelle samiske området. Det heter også at det i denne vektleggingen så skal det aktuelle tiltaket ses i sammenheng med andre gjennomførte og planlagte tiltak i området, samt at det skal legges vekt på de momentene som kommer fram i konsultasjonene med samiske parter. Dette er isolert sett positivt, og en kodifisering av hva som følger av FN's konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27. Endringen i forhold til gjeldende lov er at det nå også utenfor Finnmark må foretas konkrete vurderinger med en vesentlig vektlegging av virkningene for samisk kultur

mv. for søknader om undersøkelsesrett og utvinningsrett. I dag blir slike tillatelser gitt uten noen slike vurderinger.

Inngrepsterskel

Minerallovutvalget foreslo at inngrepsterskelen etter SP artikkel for hva som kan tillates i områder med samisk bruk ble lovfestet. Lovutvalget viste til Høyesteretts dom i Fosensaken der tiltak som har «vesentlige negative virkninger» for samisk kultur og næringsutøvelse ikke kan tillates selv om tiltaket skulle ha stor samfunnmessig nytte. Departementet vil ikke ta inn denne bestemmelsen i loven fordi dette følger av menneskerettsloven, at folkerettslige lovtolkninger ikke bør inntas i sektorbestemmelser og fordi dette er et område under stadig rettsutvikling.

Sametingsrådet er uenig i departementets vurderinger. I konsultasjonene med oppfølging av Samerettsutvalgets forslag om konsultasjoner og saksbehandlingsregler var departementets syn at saksbehandlingsregler etter SP 27 mer hørte hjemme i sektorlovgivningen og ikke i sameloven (se Prop 86 L (2020-2021) kap. 10.2). Argumentasjonen er nå motsatt. Sametingsrådet oppfatter derfor å bli møtte med en situasjonsbestemt argumentasjon. I Prop 86 L (2020-2021) gis det også uttrykk for at departementet vil vurdere forslag til reguleringer av den materielle grensen i SP 27 i den videre oppfølgingen av Samerettsutvalgets forslag. En slik oppfølging har så langt ikke skjedd, heller ikke etter Høyesteretts dom i Fosensaken hvor dette ble ytterligere aktualisert slik minerallovutvalget også viser.

Sametingsrådet mener det er få holdepunkter for at inngrepsterskelen etter SP 27 er i stadig utvikling. Det har i over 15 år vært klart at terskelen går ved «substantive negative impact», jf. Poma Poma v. Peru (2009). Men allerede i Menneskerettighetskomiteens General Comment No. 23 fra 1994 understrekes det at det ikke bare er nektning (denial) av retten til å utøve kulturen i streng forstand som innebærer et brudd på artikkel 27, men at det også gjelder der det skjer en krenkelse (violation), noe som innebærer at forbudet er overtrådt selv om ikke utøvelsen er fullstendig forhindret (Se NOU 2007: 13 s. 203; HR-2021-1975-S, avsnitt 111). I General Comments No. 23 punkt 6.1 heter det:

«Although article 27 is expressed in negative terms, that article, nevertheless, does recognize the existence of a «right» and requires that it shall not be denied. Consequently, a State party is under an obligation to ensure that the existence and the exercise of this right are protected against their denial or violation».

I Länsmann v. Finland (1994) understrekes det også at utøveren fortsatt skal kunne ha økonomisk utbytte av sin virksomhet, noe som er fulgt opp i Poma Poma v. Peru (2009).

Det har altså ikke skjedd en folkerettslig utvikling i forståelsen av hvor inngrepsterskelen ligger, og i alle fall ikke i de siste 15 årene. Det som har skjedd er at Høyesterett først i Fosensaken i 2021 har tydeliggjort at dette er terskelen som også må praktiseres i norsk rett. Utfordringen har med andre ord ikke vært at det har vært en sterk utvikling i den folkerettslige tolkingen av grensen, men at myndigheten har vist dels motvilje og dels inkonsekvent praktisering av denne grensen. Dette tilsier at det er et stort behov for å lovkodifisere inngrepsterskelen. Dersom det viser seg at det skulle skje en utvikling av rettstilstanden, har departementet rett i at SP etter menneskerettsloven har forrang framfor annen lovgiving. Det vil selvsagt også vær fullt mulig å foreta lovendringer om det viser seg behov for det.

Sametingsrådet ville aller helst sett at det ble utarbeidet klarere vurderingskriterier etter SP 27 i sameloven, slik vi gikk inn for i konsultasjonene om konsultasjonsbestemmelser. Det er imidlertid ingen signaler om å gjøre dette. Tvert imot har Kommunal- og distriktsdepartementet i brev av 17.09.2024, uten videre drøftinger med Sametinget, besluttet at de vil se på muligheten for en veileder om hvordan SP 27 praktiseres i inngrepssaker.

Sametingsrådet finner det svært problematisk å bli kastet mellom departementer i viktige rettslige prinsipielle saker for å få til en lovgiving som bedre sikrer naturgrunnet for samisk kultur. Sametingsrådet finner det også tvilsomt at Kommunal- og distriktsdepartementet alene bestemmer hvordan det skal implementeres hvordan SP27-vurderinger blir foretatt i forvaltningen.

Sametingsrådet mener det er en stor svakhet med forslaget til minerallov at den ikke fastsetter hva som er terskelen for hvilke inngrep som vil være i strid med folkerettens bestemmelser etter SP 27, slik minerallovutvalget har foreslått og som alle høringsinstansene, unntatt Justis- og beredskapsdepartementet, altså har støttet.

Vederlagsordninger

Minerallovutvalget fremmet forslag om flere ulike typer økonomiske vederlagsordninger til berørte rettighetshavere.

Sametingsrådet har i konsultasjonene, og i tråd med hva som følger av minerallovutvalget sitt forslag, fremmet at det både må gis vederlag til samiske rettighetshavere ved drift på grunneiers mineraler i form av en regel om vinningsavståelse, og et vederlag når det driftes på *mineraler staten holder eiendomsretten* til.

Vinningsavståelsesregelen for drift på *grunneiers mineraler* bør etter Sametingsrådet sin vurdering skje ved at det legges inn en forhøyet ekspropriasjonserstatning til samiske bruksrettshavere og FeFo på 25 prosent. En slik regel vil nødvendigvis bli lagt til grunn i alle forhandlinger om drift mellom tiltakshaver og rettighetshaver, slik at det ikke inngås avtaler med lavere

erstatnings- og vederlagsbeløp om drift på grunneiers mineraler. En slik ordning vil være et viktig lovinsentiv for å oppnå enighet om mineraldrift på grunneiers mineraler. Det vil videre i praksis bety at hensynet til det samiske naturgrunnet blir tillagt en vesentlig vekt, slik at prosjekter som ellers har marginal lønnsomhet ikke prioriteres gjennomført. Ordningen vil i seg selv dempe presset på det samiske naturgrunnet. En forhøyet erstatning innebærer med andre ord at naturgrunnet for samisk kultur i større grad verdsettes under en breiere samisk samfunnsmessig helhetstenking, noe som er være et selvstendig poeng med mineralloven, jf. forslagene til formålsbestemmelse, vektleggingsbestemmelse og konsultasjonsbestemmelse. Sametingsrådet har derfor i konsultasjonene gitt uttrykk for at en slik ordning for drift på grunneiers mineraler er rasjonelt for alle parter. Dette er også en ordning som er innarbeidet i norsk rett etter vassdragsreguleringsloven § 51, sameie-loven § 13, servitutloven § 17 og lov om hendelege eigedomshøve § 15.

Departementet har ikke ønsket å foreslå bestemmelser som gir samiske rettighetshavere en andel av merverdien ved drift på grunneiers mineraler, selv om det i mange tilfeller er den samiske bruksrettshaveren som vil være sterkest rammet av mineraldriften.

Lovforslaget har en bestemmelse om at det skal utbetales et vederlag til direkte berørte samiske rettighetshavere for drift på mineraler staten holder eiendomsretten til. Dette er også en folkerettslig forpliktelse som følger av ILO169 artikkel 15. Departementet vil at loven avgjør hvor mye av vederlaget som skal gå direkte til reindrifta og hvor mye som kan gå til andre samiske rettighetshavere.

Sametingsrådet mener det er de samiske gruppene som er mest direkte berørt av mineraldriften som skal sikres sin andel av et slikt vederlag. Disse gruppene er imidlertid ikke avgrenset til anerkjente rettighetshavere som oftest er reindrifta. Det vil nødvendigvis også varieres fra området til område hvor sterkt berørt de ulike samiske rettighetshaverne er av gruvedrift. Den faktiske fordelingen av vederlaget mellom samiske rettighetshavere er etter Sametingsrådet vurdering et internt samiske anliggende som det ut fra selvbestemmelsesretten ligger til samenes representative organ, Sametinget, å avgjøre. Det er derfor ikke noe staten skal regulere.

Det vises i denne sammenhengen til FNs Menneskerettighetskomite sin siste avgjørelse Sara v. Norway (CCPR/C/141/D3588/2019) hvor det heter i punkt 9.8 siste setning at:

In this connection the Committee notes that the author's argument - that the Sámi Parliament and the Sámi Reindeer Herders' Association are best placed to determine the interests of the Sámi community and the reindeer husbandry industry - is consistent with the Committee's jurisprudence.

Menneskerettighetskomiteens referanse til at Sametinget er best stilt til å avgjøre hva som er til det beste for det samiske samfunnet er til Sanila-Aikio v. Finland (CCPR/C/124/D/2668/2015) hvor det i punkt 6.8-6.10 framkommer at vernet etter artikkel 27 må tolkes i lys av UNDRIP og SP artikkel 1 hvor urfolk har rett til intern selvbestemmelse og fritt fremmer sin egen økonomisk, sosiale og kulturelle utvikling. Menneskerettighetskomiteen understreker at:

"[...] the powers and duties of the Sami Parliament include looking after the Sami language and culture, taking care of matters relating to the status of the Sami as an indigenous people, acting as a representative of the Sami people nationally and internationally in matters pertaining to its tasks, and being consulted by all authorities in a long list of matters that concern the Sami as an indigenous people or developments within the Sami homeland. The Committee accordingly considers that the Sami Parliament constitutes the institution by which the State party ensures the effective participation of the members of the Sami people as an indigenous community in the decisions that affect them. Consequently, the State party's fulfilment of the obligations contained in article 27 of the Covenant depend on the effective role that the Sami Parliament may play in decisions that affect the rights of members of the Sami community to enjoy their own culture or to use their own language in community with the other members of their group."

For Sametingsrådet er det derfor helt grunnleggende at det er Sametinget som avgjør fordelingen av vederlaget for drift på mineraler staten holder eiendomsretten til.

I tillegg til at det vil stride mot selvbestemmelsesretten at staten beslutter over interne samiske fordelingsspørsmål, vil en slik regel være med å undergrave muligheten til å utvikle det samiske demokratiet. Det samiske demokratiet forutsetter at det er en kontinuerlig samhandling mellom Sametinget og det samiske samfunnet. Da må Sametinget ha avgjørelsesmyndighet i interne samiske forhold, også der slike avgjørelser kan være preget av interessenmotsetninger. Alt annet vil ha preg av statlig formynderi, en politikk Sametingsrådet hadde håpet at staten hadde lagt bak seg.

Konklusjon

Sametingsrådet mener etter en samlet vurdering at lovforslaget til ny minerallov ikke gir tilstrekkelig rettslig trygghet for at samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsnivå blir ivaretatt gjennom loven og at fordeling av urfolksvederlag ikke er i samsvar med samenes rett til selvbestemmelse.

Sametingsrådets innstilling

Det vises til Nærings- og fiskeridepartementet sitt brev av 20.02.2025 med oversendelse av utkast til ny minerallov for de deler det har vært gjennomført konsultasjoner om.

Sametinget viser til at siden vedtak av mineralloven i 2009 som Sametinget ikke kunne gi sitt samtykke til (jf. vedtak i Sak 47/08), så har det vært vanskelige betingelser for mineralvirksomhet i samiske områder. Sametinget har forstått det slik at evalueringen av mineralloven i 2018, nedsettelsen av et offentlig utvalg i 2020 og lovproposisjonen nå i 2025 i stor grad er begrunnet i at gjeldende lov ikke er i samsvar med folkeretten om urfolk, og derfor noe Sametinget ikke har gitt sitt samtykke til.

Sametinget merker seg at utkastet til lovproposisjon nå sidestiller samiske rettigheter i hele det tradisjonelle samiske området. Dette skjer ved at vektleggingen av hensynet til samisk kultur mv. samt at konsultasjonsbestemmelsene i sameloven gjelder for all mineralvirksomhet i hele det tradisjonelle samiske området. Dette er et framskritt i forhold til gjeldende minerallov.

Sametinget finner det lite framtidrettet at utkastet til lovproposisjon ikke har regler som sikrer en vinningsavståelse til samiske rettighetshavere ved drift på grunneiers mineraler, og at det ikke foreslås bestemmelse om avtalekrav med samiske bruksrettshavere for undersøkelser, prøveuttak og drift av mineraler. Slike bestemmelser ville være viktige insentiv for å kunne oppnå enighet med samiske bruksrettshavere og dermed mulighet for samvirke mellom mineralvirksomhet og tradisjonelle samiske næringer.

Sametinget mener det er problematisk at Nærings- og fiskeridepartementet ikke vil lovfeste terskelen for hvilke inngrep som bryter menneskerettighetene etter SP artikkel 27. Mineralvirksomhet har potensielt store direkte og indirekte areal- og miljøkonsekvenser for samisk fiske, utmarksbruk og reindrift. En synliggjøring av inngrepsterskelen for menneskerettsbrudd ville gitt tiltakshavere og myndigheter større oppmerksomhet og årvåkenhet om hva som kan tillates av mineralvirksomhet i tradisjonelle samiske områder. En slik synliggjøring i mineralloven er ekstra viktig når regjeringen ikke vil fremme forslag i en sektorovergripende lov som klargjør hvordan man unngår at tiltak bryter menneskerettighetene ved at de har vesentlige negative virkninger på naturgrunnlaget for samiske kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv.

Sametinget viser til at staten i loven avgjør hvordan utbetalingen av vederlag for drift på mineraler staten holder eiendomsretten til skal fordeles til direkte berørte samiske rettighetshavere, ved at 75 prosent av vederlaget alltid skal gå til berørte reindriftssidaer. Sametinget konstaterer at Nærings- og fiskeridepartementet mener staten skal avgjøre hvordan et internt samisk fordelingsspørsmål skal skje, og at de mener staten vet best hva som er bra for det samiske samfunnet. Sametinget viser til at dette er i strid med sameenes rett til selvbestemmelse med retten til selvstyre i interne saker, slik det følger av SP/ØSK artikkel 1 og FN's erklæring om urfolks rettigheter artikkel 4, jf. artikkel 3. Det vises i den forbindelse også til at FN's menneskerettighetskomite har gitt uttalelser i Sara v. Norway (CCPR/C/141/D3588/2019) og Sanila-Aikio v. Finland (CCPR/C/124/D/2668/2015) hvor Sametinget som representativt organ for det samiske folk skal ha det avgjørende ordet i interne samiske saker.

Sametinget gir på denne bakgrunn og etter en samlet vurdering ikke sitt samtykke til forslaget til ny minerallov. Dette innebærer at Sametinget som utgangspunkt heller ikke kan gi sin tilslutning til de aktiviteter lovforslaget søker å regulere. Sametingets plenum gir sametingsrådet fullmakt til å vurdere dette annerledes dersom det i Stortingsbehandlingen gjøres endringer av lovforslaget slik at det er i samsvar med folkerettens regler om urfolks rett til selvbestemmelse og selvstyre i interne saker. Dette knytter seg til sak om intern fordeling av vederlag til samiske rettighetshavere for drift på mineraler staten holder eiendomsretten til.

Sametingsrådet – plenumsaker - 007/25

SRP - vedtak:

Sametingsrådets innstilling

Det vises til Nærings- og fiskeridepartementet sitt brev av 20.02.2025 med oversendelse av utkast til ny minerallov for de deler det har vært gjennomført konsultasjoner om.

Sametinget viser til at siden vedtak av mineralloven i 2009 som Sametinget ikke kunne gi sitt samtykke til (jf. vedtak i Sak 47/08), så har det vært vanskelige betingelser for mineralvirksomhet i samiske områder. Sametinget har forstått det slik at evalueringen av mineralloven i 2018, nedsettelsen av et offentlig utvalg i 2020 og lovproposisjonen nå i 2025 i stor grad er begrunnet i at gjeldende lov ikke er i samsvar med folkeretten om urfolk, og derfor noe Sametinget ikke har gitt sitt samtykke til.

Sametinget merker seg at utkastet til lovproposisjon nå sidestiller samiske rettigheter i hele det tradisjonelle samiske området. Dette skjer ved at vektleggingen av hensynet til samisk kultur mv. samt at konsultasjonsbestemmelsene i sameloven gjelder for all mineralvirksomhet i hele det tradisjonelle samiske området. Dette er et framskritt i forhold til gjeldende minerallov.

Sametinget finner det lite framtidsrettet at utkastet til lovproposisjon ikke har regler som sikrer en vinningsavståelse til samiske rettighetshavere ved drift på grunneiers mineraler, og at det ikke foreslås bestemmelse om avtalekrav med samiske bruksrettshavere for undersøkelser, prøveuttak og drift av mineraler. Slike bestemmelser ville være viktige insentiv for å kunne oppnå enighet med samiske bruksrettshavere og dermed mulighet for samvirke mellom mineralvirksomhet og tradisjonelle samiske næringer.

Sametinget mener det er problematisk at Nærings- og fiskeridepartementet ikke vil lovfeste terskelen for hvilke inngrep som bryter menneskerettighetene etter SP artikkel 27. Mineralvirksomhet har potensielt store direkte og indirekte areal- og miljøkonsekvenser for samisk fiske, utmarksbruk og reindrift. En synliggjøring av inngrepsterskelen for menneskerettsbrudd ville gitt tiltakshavere og myndigheter større oppmerksomhet og årvåkenhet om hva som kan tillates av mineralvirksomhet i tradisjonelle samiske områder. En slik synliggjøring i mineralloven er ekstra viktig når regjeringen ikke vil fremme forslag i en sektorovergrepende lov som klargjør hvordan man unngår at tiltak bryter menneskerettighetene ved at de har vesentlige negative virkninger på naturgrunnlaget for samiske kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv.

Sametinget viser til at staten i loven avgjør hvordan utbetalingen av vederlag for drift på mineraler staten holder eiendomsretten til skal fordeles til direkte berørte samiske rettighetshavere, ved at 75 prosent av vederlaget alltid skal gå til berørte reindriftsidaer. Sametinget konstaterer at Nærings- og fiskeridepartementet mener staten skal avgjøre hvordan et internt samisk fordelingsspørsmål skal skje, og at de mener staten vet best hva som er bra for det samiske samfunnet. Sametinget viser til at dette er i strid med samenes rett til selvbestemmelse med retten til selvstyre i interne saker, slik det følger av SP/ØSK artikkel 1 og FN's erklæring om urfolks rettigheter artikkel 4, jf. artikkel 3. Det vises i den forbindelse også til at FN's menneskerettighetskomite har gitt uttalelser i *Sara v. Norway* (CCPR /C/141/D3588/2019) og *Sanila-Aikio v. Finland* (CCPR/C/124/D/2668/2015) hvor Sametinget som representativt organ for det samiske folk skal ha det avgjørende ordet i interne samiske saker.

Sametinget gir på denne bakgrunn og etter en samlet vurdering ikke sitt samtykke til forslaget til ny minerallov. Dette innebærer at Sametinget som utgangspunkt heller ikke kan gi sin tilslutning til de aktiviteter lovforslaget søker å regulere. Sametingets plenum gir sametingsrådet fullmakt til å vurdere dette annerledes dersom det i Stortingsbehandlingen gjøres endringer av lovforslaget slik at det er i samsvar med folkerettens regler om urfolks rett til selvbestemmelse og selvstyre i interne saker. Dette knytter seg til sak om intern fordeling av vederlag til samiske rettighetshavere for drift på mineraler staten holder eiendomsretten til.

Nærings- og kulturkomiteen - 003/25

NKK - vedtak:

Innledning

Sametingets nærings- og kulturkomite har behandlet sak 003/25 - Ny minerallov - utkast til lovproposisjon. Komiteens innstilling er følgende:

Merknader

Merknad 1

Merknad fremmet av Norske Samers Riksforbund (NSR) ved Sara Katrine Aleksandersen. Komiteens medlemmer fra Norske Samers Riksforbund (NSR) Mathis Nilsen Eira, Jon Isak Lyngman Gælok, Henrik Olsen og Helèn Storelv-Rabone,

Flyttsamelista (FL) Berit Marie E. Eira, Senterpartiet (SP) Øystein Fossmo og Partipolitisk uavhengig Jørn Are Gaski stiller seg bak:

Formålsparagrafen i forslaget til ny minerallov er problematisk, særlig med hensyn til begrepet «høyest mulig samlet verdiskaping». Det er uklart hvordan dette skal forstås, og hvordan det skal vektes opp mot hensynet til miljø, samisk kultur og andre næringer. Erfaringene fra gjeldende minerallov viser at samfunnsøkonomiske vurderinger ofte er mangelfulle, og at bedriftsøkonomisk lønnsomhet har vært prioritert på bekostning av en helhetlig vurdering av konsekvensene for samiske samfunn og næringer.

Videre er det uklart hva som menes med «samfunnets behov for mineraler», og hvordan dette behovet skal fastsettes. En vag og bred formulering kan i praksis gi myndighetene stor fleksibilitet til å prioritere mineralutvinning uten tilstrekkelig hensyn til urfolks rettigheter og miljø.

Merknad 2

Merknad fremmet av Norske Samers Riksforbund (NSR) ved Sara Katrine Aleksandersen. Komiteens medlemmer fra Norske Samers Riksforbund (NSR) Mathis Nilsen Eira, Jon Isak Lyngman Gælok, Henrik Olsen og Helèn Storelv-Rabone, Flyttsamelista (FL) Berit Marie E. Eira, Senterpartiet (SP) Øystein Fossmo og Partipolitisk uavhengig Jørn Are Gaski stiller seg bak:

Disse av komiteens medlemmer mener at fraværet av en lovfestet inngrepsterskel i mineralloven skaper betydelig rettsusikkerhet for samiske rettighetshavere. Høyesterett har fastslått at tiltak med vesentlige negative virkninger for samisk kultur ikke kan tillates, men myndighetenes praktisering av denne terskelen har vært uforutsigbar og inkonsekvent.

Erfaringer viser at vurderinger av inngrep ofte skjer på skjønnsmessig grunnlag uten en klar juridisk ramme, noe som gjør det vanskelig for samiske næringsutøvere å forholde seg til regelverket. Lovfesting av inngrepsterskelen ville ikke bare styrket rettsikkerheten, men også sikret større forutsigbarhet i forvaltningen og gjort det vanskeligere for myndighetene å tilpasse folkerettsforpliktelsene etter skiftende politiske prioriteringer.

Disse av komiteens medlemmer mener derfor at loven bør ha en tydelig regel om at tiltak som har vesentlige negative konsekvenser for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv, ikke kan tillates. En slik lovfesting er avgjørende for å sikre etterlevelse av folkerettslige forpliktelser og for å unngå at vurderinger av samiske interesser gjøres på vilkårlig grunnlag.

Merknad 3

Merknad fremmet av Norske Samers Riksforbund (NSR) ved Sara Katrine Aleksandersen. Komiteens medlemmer fra Norske Samers Riksforbund (NSR) Mathis Nilsen Eira, Jon Isak Lyngman Gælok, Henrik Olsen og Helèn Storelv-Rabone, Flyttsamelista (FL) Berit Marie E. Eira, Senterpartiet (SP) Øystein Fossmo og Partipolitisk uavhengig Jørn Are Gaski stiller seg bak:

Disse av komiteens medlemmer mener det er problematisk at forslaget til ny minerallov ikke legger opp til reelt fritt, forhåndsinformert samtykke (FPIC), og ikke stiller krav om at mineralutviklere må inngå avtaler med samiske rettighetshavere før tillatelser gis. Departementet har begrunnet dette med at slike avtaler allerede følger av ulovfestet rett, men i praksis viser erfaringene at samiske bruksrettshavere ofte inviteres til forhandlinger først etter at tillatelser allerede er gitt. Dette svekker deres forhandlingsposisjon og bidrar til at samenes rettigheter undergraves i beslutningsprosesser om mineralutvinning.

Lovfesting av et avtalekrav ville tydeliggjort at inngrep i tradisjonelle samiske bruksområder ikke kan skje uten at det foreligger en reell dialog og mulighet for avtale mellom tiltakshaver og berørte samiske interesser. I tillegg ville en slik bestemmelse sikret at myndighetene ikke gir tillatelser uten at samiske rettighetshavere først har hatt en reell mulighet til å forhandle.

Fraværet av en lovfestet avtalebestemmelse skaper usikkerhet om hvordan slike prosesser skal gjennomføres og gjør det lettere for tiltakshavere å omgå reelle forhandlinger. Disse av komiteens medlemmer mener derfor at mineralloven bør inneholde en klar forpliktelse til å inngå avtaler eller dokumentere reelle forsøk på dette før tillatelser kan gis. Dette ville ikke bare styrket samiske bruksrettshaveres rettigheter, men også bidratt til større forutsigbarhet for alle aktører involvert i mineralvirksomhet i samiske områder.

Merknad 4

Merknad fremmet av Arbeiderpartiet (AP) ved Berit Ellen Marit Gaino Jåma. Komiteens medlem Partipolitisk uavhengig Jørn Are Gaski stiller seg bak:

Disse av komiteens medlemmer viser til at minerallovutvalget har foreslått en styrking av samiske rettigheter i ny minerallov, men at det fortsatt er viktige spørsmål som gjenstår.

Disse medlemmene mener det er positivt at mineralloven nå skal gjelde hele det tradisjonelle samiske området og at konsultasjonsretten er tydeligere. Samtidig er det viktig å sikre at loven gir forutsigbare rammer for samiske rettighetshavere. Disse medlemmene mener det bør arbeides videre med hvordan vurderinger av "vesentlige negative virkninger" skal gjøres, slik at det blir større forutsigbarhet for samiske næringer og lokalsamfunn.

En fast juridisk terskel kan være krevende å utforme slik at den dekker alle situasjoner. Samtidig er det viktig at slike vurderinger ikke utelukkende overlates til forvaltningens skjønn. Disse medlemmene mener derfor at det bør utarbeides tydelige retningslinjer og kriterier for hvordan vurderinger av negative virkninger skal gjennomføres, og at samiske interesser må ha en reell rolle i disse prosessene.

Når det gjelder urfolksvederlaget, mener disse medlemmene at det er viktig at samiske rettighetshavere i de berørte områdene anerkjennes. Vederlaget bør fordeles på en måte som ivaretar både reindrift, andre samiske næringer og lokalsamfunn som blir berørt av mineralutvinning. Disse medlemmene mener at 75 % av vederlaget bør tilfalle samiske rettighetshavere, mens de resterende 25 % bør gå til kommunene i de tradisjonelle samiske områdene, med en fordelingsnøkkel og prinsipper som sikrer at midlene kun går til samiske formål og interesser.

Disse medlemmene mener at det er viktig å sikre at samiske rettighetshavere involveres tidlig i prosesser knyttet til mineralutvinning, og at deres interesser ivaretas på en forutsigbar og bindende måte. For å sikre dette bør det vurderes ordninger som tydelig forankrer behovet for avtaler mellom mineralutviklere og samiske rettighetshavere, slik at berørte aktører har en reell forhandlingsposisjon.

Forslag

Forslag 1

Forslag fremmet av Norske Samers Riksforbund (NSR) ved Sara Katrine Aleksandersen. Komiteens medlemmer fra Norske Samers Riksforbund (NSR) Mathis Nilsen Eira, Jon Isak Lyngman Gælok, Henrik Olsen og Helèn Storelv-Rabone, Senterpartiet (SP) Øystein Fossmo, Flyttsamelista (FL) Berit Marie E Eira og Partipolitisk uavhengig Jørn Are Gaski stiller seg bak:

Tilleggsforslag til vedtaket

Sametinget viser til at departementets lovproposisjon har vesentlige svakheter ettersom FN's erklæring om urfolks rettigheter ikke er brukt aktivt i det lovforberedende arbeidet. Urfolkserklæringen gjenspeiler de rettslige forpliktelser som er knyttet til menneskerettsbestemmelsene i FN-pakten, ulike multilaterale menneskerettighetstraktater og sedvanerett. Erklæringen bygger videre på statenes generelle menneskerettsforpliktelser og er forankret i grunnleggende menneskerettsprinsipper som ikke-diskriminering, selvbestemmelse og kulturell integritet, som er innlemmet i bredt ratifiserte menneskerettighetstraktater. I tillegg knytter erklæringen seg til et konsekvent mønster i internasjonal og statlig praksis.

Norges Høyesterett slår i Nessebydommen (HR-2018-456-P) fast at FN's erklæring om urfolks rettigheter "må anses som et sentralt dokument innenfor urfolksretten, blant annet som følge av at den reflekterer folkerettslige prinsipper på området og har fått støtte fra svært mange stater."

Sametinget understreker særlig erklæringens bestemmelser om urfolks rett til et fritt og forhåndsinformert samtykke er særlig sentralt når det gjelder arealinngrep i naturgrunnet for samisk kultur. Fritt og forhåndsinformert samtykke ivaretar ikke bare samenes rettigheter, men det gir også en plattform for myndigheter, utbyggere og investorer til å samhandle med samene. Sametinget beklager at Nærings- og fiskeridepartementet ikke har implementert samenes rett til et fritt og forhåndsinformert samtykke, og dermed ikke har gitt seg selv et verktøy og en plattform for samhandling med samene, som samtidig gir samene et trygt rammeverk for samhandling.

Forslag 2

Forslag fremmet av Fremskrittspartiet (FRP) ved Arthur Tørfoss:

Forslag som erstatter rådets innstilling i sin helhet:

Behovet for mineraler og metaller (heretter «mineraler») øker stadig som følge av befolkningsutvikling, velstandsøkning, digitalisering og ny teknologi – særlig knyttet til det grønne skiftet. Rapporten til det internasjonale energibyrået (IEA) «The Role of Critical Minerals in Clean Energy Transitions» fra 2021 viser at den globale etterspørselen etter utvalgte mineraler som brukes i grønn teknologi, kan øke med inntil 90 pst. fram mot 2040. I en elektrisk bil er det behov for seks ganger mer mineraler enn i en konvensjonell bil. En vindpark på land trenger ni ganger mer mineralressurser enn et gasskraftverk. I tillegg krever den grønne teknologien et bredere utvalg av mineraler enn annen teknologi. Til produksjon av en vanlig bil trengs kobber og mangan, men til en elektrisk bil trengs i tillegg litium, nikkel, kobolt, grafitt og sjeldne jordartsmetaller. IEA mener at etterspørselen etter kobber og sjeldne jordartsmetaller vil øke med 40 prosent, nikkel og kobolt med 60–70 pst. og litium med nesten 90 pst. Dette vil øke lønnsomheten i mineralnæringen betraktelig.

Utvinning av mineraler har også et sikkerhetsaspekt. Russlands angrep på Ukraina og de påfølgende sanksjonene viser tydelig risikoen ved å være avhengig av enkelte land for tilgang til kritiske varer. Russland er storprodusent av flere mineraler som er nødvendige i gjødselproduksjon, slik som kalium og fosfat. Dette er vanskelig å erstatte. Mindre produksjon av gjødsel og prisstigning blir konsekvensen. Utvinning og prosessering av en rekke kritiske mineraler er svært geografisk konsentrert. For eksempel produserer Den demokratiske republikken Kongo (DRC) og Kina henholdsvis 70 og 60 pst. av kobolt og sjeldne jordartsmetaller. Hvis man ser på prosessering av mineraler, er Kina uten sidestykke den dominerende aktøren. Nesten 90 pst. av sjeldne jordartsmetaller og 40 pst. av kobberet blir prosessert i landet. I tillegg har Kina betydelige investeringer også i andre lands produksjonskjeder. Ifølge EUs mineralstrategi sitter Kina på 66 pst. av mineraler som er kritiske for produksjonen i Vesten. Både USA og EU har utarbeidet strategier for å bedre tilgangen på kritiske mineraler. Stortinget har tidligere pekt på at det er viktig at Norge bidrar til å sikre forsyningen av mineraler, jf. stortingsvedtak i forbindelse med behandlingen av endringer i mineralloven i juni 2021 (Prop. 124 L (2020–2021) og Innst. 611 L (2020–2021)).

Norsk mineralnæring har et stort potensial, både på fastlandet og på kontinentalsokkelen. Det er identifisert forekomster av en rekke kritiske mineraler i Norge, deriblant sjeldne jordartsmetaller, fosfat, kobolt, vanadium, grafitt, silisium, titan og nikkel. Foreløpig er kun 60 pst. av Fastlands-Norge undersøkt gjennom geofysisk kartlegging. Dette er langt bak både Sverige og Finland. Det er dermed store muligheter for at det er viktige mineralforekomster som ennå ikke er oppdaget. Det er derfor behov for å øremerke flere midler, slik at Norges geologiske undersøkelse (NGU) kan øke takten i kartleggingen av norske mineralressurser.

Næringen forventes å skape store verdier. I 2016 ble det anslått i en rapport fra NGU at det ligger verdier i norsk berggrunn verdt 2 500 mrd. kroner. I 2022 fant NGU ut at det er ressurser til en verdi av 80 mrd. kroner i trønderiske fjell. I tillegg vil det skapes et betydelig antall distriktsarbeidsplasser, og særlig hvis utvinning av mineraler blir supplementert med prosessering.

I Finland jobbes det for å skape en hel verdikjede fra utvinning av mineraler, via prosessering og til produksjon av battericeller. Både Sverige og Finland har store mineralnæringer. Det er derfor naturlig å se på om det er mulig å utvikle en nordisk verdikjede for utvinning og prosessering av enkelte mineraler. Dette vil kunne tiltrekke mer investeringer og gi en hensiktsmessig arbeidsfordeling der de ulike landene utnytter sine styrker.

Til tross for at mineralnæringen øker i betydning, er den stemoderlig behandlet. Dette er særlig tydelig i konsesjonsprosessen. Det tar tiår å få konsesjon til å drive en gruve, og aktører opplever at prosessen er svært vanskelig å håndtere med svært mange involverte organer, både statlige og kommunale. Det er derfor helt nødvendig med en fullstendig gjennomgang av konsesjonsprosessen for å gjøre den så effektiv og enkel som mulig. Dette vil også gi bedre forutsigbarhet med tanke på finansiering. Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (DMF) er blant organene som besitter mest kompetanse om mineralnæringen. Å styrke veiledningsrollen til DMF i konsesjonsprosessen, både overfor selskaper og andre aktører, kan bidra til å gjøre prosessen enklere og mer forutsigbar.

Gruvedrift gjør betydelige inngrep i naturen. Det er derfor en rekke miljøutfordringer som må løses, slik som behandling av avgangsmasse, bruk av kjemikalier og deponi. Løsningen kan ikke være å sette mineralutvinning på vent, men investere i forskning og utvikling parallelt med utvikling av næringen. Det er flere forskningsinstitusjoner, herunder SINTEF, som ser på hvordan miljøpåvirkningen kan minimeres, og hvordan man best kan utnytte restavfall. Nordisk samarbeid om forskning og utvikling på dette området vil kunne ha betydelig nytteverdi. Det er også viktig at selskapene gjøres økonomisk ansvarlig for å rydde opp etter seg og sikre at naturen tilbakeføres så langt som det er mulig, for eksempel gjennom skogplanting.

Finansiering av mineralnæringen er krevende. Det kreves tilgang til finansiering i tiår, og enkelte stadier krever betydelige beløp. Det er vanskelig å finne investorer som har midler til å finansiere et prosjekt med en så lang tidshorison. I tillegg til en svært lang og intrikat søknadsprosess er risikoen for bomskudd stor. I de færreste tilfeller vil prospektering lede til en funksjonell gruve. Finske tall tilsier at bak hver gruve ligger det tusen leteprosjekter. I Finland har det derfor blitt opprettet et statlig investeringsfond (Finnish Minerals Group) som kan gå inn med midler i lovende gruveprosjekter. Hensikten bak fondet er både å sikre at prosjektene overlever, og å sende et signal til andre investorer. Det vil være hensiktsmessig å se på hvordan et slikt fond kan etableres i Norge også. Dette vil kunne bidra til å sikre finansiering av gode gruveprosjekter.

Denne representant mener følgende tiltak må vurderes:

1. Økte bevilgningen til Norges geologiske undersøkelse (NGU) for å kartlegge mineralressursene.
2. Se på muligheten for økt nordisk samarbeid i utvinning og foredling av mineraler og forskning og utvikling for å begrense

miljøutfordringene.

3. Sikre en enklere og mer samordnet konsesjonsbehandling for mineralutvinning i Fastlands-Norge.
4. Styrke veiledningsfunksjonen til Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (DMF).
5. Nødvendig finansiering på 100 mill. kroner til forskning og utvikling når det gjelder håndtering av avgangsmasse ved utvinning av mineraler.
6. Pålegg om at mineralselskaper må etablere et individuelt miljøfond. Avsetning av midler skal inn på en sperret konto for å sikre overdekning og beplantning av deponi under gruvedriften og etter at den har opphørt.
7. Etablering av et statlig mineralfond etter finsk modell.
8. Grunnrentebeskatning for mineralnæringen, slik også evalueringsutvalget for mineralloven pekte på.
9. Refusjonsordninger for leteselskaper innenfor mineralnæringen og se på om prinsippet fra leterefusjonsordningen innenfor petroleumsskatteregimet kan være overførbart.

Komiteens innstilling:

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råder Sametinget til å vedta følgende:
Sametinget støtter forøvrig sametingsrådets forslag til innstilling.

Sametingets plenum_014/25

Merknad 5 - representant Jørn Are Gaski Samefolkets Parti

Sak 014 Ny minerallov – utkast til lovproposisjon

Allerede i 2008 skrev Samefolkets Parti i en pressemelding følgende;

«Formålet med ny minerallov er å legge til rette for en ny helhetlig og samlet lovgivning, som også skal ivareta samiske rettigheter og samiske interesser.

Sámeálbmot Bellodat/Samefolkets Parti konstaterer at Nærings- og handelsdepartementets utkast til ny minerallov legger opp til en forskjellsbehandling av samiske rettigheter i og utenfor Finnmark. Dette framkommer blant annet ved at samene utenfor Finnmark ikke tilstås samme rett til høring, vektlegging av samiske hensyn og rett til nytteverdiene ved eventuell mineralutvinning.

Samiske interesser er heller ikke sikret rett til konsultasjoner før det gis adgang til undersøkelser, prøvedrift og rett til utvinning av mineraler der staten hevder eiendomsrett til samiske områder utenfor Finnmark.

Sámeálbmot Bellodat/Samefolkets Parti vil påpeke at samene er et folk og skal av den grunn likebehandles innenfor nasjonalstatens grenser. Det er ikke en akseptabel politikk å gradere samiske rettigheter etter geografi, slik departementet legger opp til. Denne politikken strider mot folkeretten, og befinner seg utenfor de minimumsbestemmelser som ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater, legger opp til.

Sámeálbmot Bellodat/Samefolkets Parti krever at samiske rettigheter oppgraderes og likestilles i hele det samiske bosettingsområdet, i tråd med folkerettens bestemmelser og de forpliktelser nasjonalstaten Norge har påtatt seg overfor sin egen urbefolkning.»

Samefolkets Parti fulgte opp i en ny pressemelding i 2013 med blant annet følgende;

«SfP vil ikke ha en gruvedrift som;

- forgifter land og vann gjennom utslipp av giftstoffer ut i naturen
- ødelegger naturgrunlaget og forringer naturmangfoldet i fjordene, elvene, fjellvannene, viddene og skogene våre

- øker presset mot primærnæringsvirksomhet som reindrift, fiske og landbruk
 - ikke gir gevinst til menneskene som bor i nordområdene, men styrker multinasjonale selskapers makt og posisjon til å overkjøre lokalbefolkningens demokratiske rett til å bli hørt.
- SfP krever at det skal tas helhetlig hensyn til samiske rettigheter.»

I dag behandler vi igjen en ny minerallov. Det vi dessverre må slå fast er at statlige myndigheter ikke har beveget seg nevneverdig i positiv retning når det gjelder å ivareta samiske interesser. Presset mot samiske rettigheter, kultur og tradisjonelt næringsliv fortsetter med økende styrke. Dette må vi innse og stålsette oss mot i fremtiden.

Sametingsrådet skriver avslutningsvis i sin innstilling til plenum;

«Sametinget gir på denne bakgrunn og etter en samlet vurdering ikke sitt samtykke til forslaget til ny minerallov. Dette innebærer at Sametinget som utgangspunkt heller ikke kan gi sin tilslutning til de aktiviteter lovforslaget søker å regulere.»

Sámeálbmot Bellodat/ Samefolkets Parti gir derfor sin tilslutning til Sametingsrådets forslag om ny minerallov.

Merknad 6 - representant Vibeke Larsen, Nordkalottfolket

Nordkalottfolket merker seg at sametingsrådet ikke vil synliggjøre på hvilken måte de vil fordele urfolksvederlaget. Vi leser i utkast til lovproposisjon at sametingsrådet viser til at «urfolksvederlaget skal gå til «the people concerned», som skal forstås som «det folk det gjelder» eller «vedkommende folk», og at dette ifølge sametingsrådet omfatter det samiske fellesskapet som urfolk, og ikke bare de samene som blir mest berørt av tiltaket. Som representant for det samiske folk, mener Sametinget at de bør være mottaker av vederlaget og ha ansvar for å fordele vederlaget videre. Sametinget påpeker samtidig at det er gode grunner til at vederlaget må tilkomme de som er mest berørt av tiltaket.»

Nordkalottfolket er enig i at det bør være Sametinget som bestemmer hvordan dette vederlaget fordeles, uten at vederlaget i seg selv må gå gjennom Sametinget som mottaker. Vi er også enig om at dette vederlaget bør gå til dem som er mest berørt og vi tillegger at det er de som ikke på annen måte er kompensert eller erstattet som må prioriteres ved tildeling av vederlaget.

Nettopp derfor er vi tydelig på at urfolksvederlaget må tilfalle de områdene som blir berørt av denne virksomheten og som ikke blir erstattet på annen måte, med andre ord de samene som daglig bor i området der virksomheten foregår og som ikke allerede er kompensert gjennom erstatning.

Gjennom Kystfiskeutvalgets utredning og senere oppfølgingsvedtak er prinsippet om at samiske rettigheter kan forvaltes gjennom områderettigheter stadfestet, og Nordkalottfolket mener urfolksvederlaget naturlig hører under et slikt prinsipp. Nordkalottfolket har tillit til at man på lokalt nivå vil forvalte dette vederlaget slik at det kommer den samiske bosetningen til gode.

Et urfolksvederlag vil for små samiske lokalsamfunn ha betydning både for å bygge opp kulturtilbud og annen næringsvirksomhet.

For eksempel er den årlige omsetningen for Nussir i drift estimert til over 1 milliard kroner. Urfolksvederlaget på 0,25% vil da utgjøre 2,5 millioner kroner årlig. Ifølge den foreslåtte fordelingsmodellen vil reindriftsnæringen, som også får økonomisk erstatning og som kun bruker området periodevis, få 1,875 millioner kroner årlig, mens det lokale samiske samfunnet må nøye seg med 625 000 kroner årlig. Dette regnestykket forteller helt klart hvor skjev denne fordelingen av urfolksvederlaget er. Dette vil ikke Nordkalottfolket akseptere.

Nordkalottfolket hadde forventninger til at sametingsrådet i konsultasjoner med Nærings- og fiskeridepartementet synliggjorde hvordan flertallet vil fordele urfolksvederlaget, uavhengig av hvem som forvalter ordningen. Vi registrerer at regjeringen imøtekommer NSRs flertallets langvarige politiske argumenter om at reindriftsnæringen er den viktigste rettighetshaveren for samisk kultur og samfunn. Det forekommer derfor som skinnuenighet når sametingsflertallet nå velger å si seg uenig med regjeringens foreslåtte forvaltningsløsning av urfolksvederlaget uten å komme med forslag om hvordan de selv mener urfolksvederlaget bør fordeles.

Det kan derfor synes som man kun er uenig i hvem som skal forvalte ordningen, mens flertallet er substansielt enig med regjeringen i fordelingen av urfolksvederlaget, der reindriftssiidaer skal motta 75% av vederlaget i tillegg til den erstatningen de lovmessig har krav på. En slik fordeling av urfolksvederlaget synliggjør ikke bare urettferdigheten i fordelingen, men er også et helt klart svik mot de fastboende samene som lever med mineralvirksomheten til daglig, og som

på ingen annen måte får kompensert for ulempene denne virksomheten fører med seg.

Forslag 3 - representant Vibeke Larsen, Nordkalottfolket

Erstatter rådets innstilling:

Forslaget til ny minerallov imøtekommer deler av Sametingets plenumsvedtak 47/08, spesielt punktet om at nåværende minerallov forskjellsbehandler samer i og utenfor Finnmark. Den foreslåtte mineralloven ivaretar og likebehandler samer uavhengig av bosted. Men den nye mineralloven må ivareta alle samiske interesser på alle punkter.

I forslaget til ny minerallov foreslås det å dele urfolksvederlaget, på utvinning av Statens mineraler, med 75% til berørte reindriftssidaer og 25% til andre samer (Sametinget)

Urfolksvederlag er ment til å bidra til å bøte på situasjoner der urfolket vil lide ikke-økonomiske tap som følge av mineralvirksomhet, men der det ikke er grunnlag for å gi erstatning med de strenge kravene som er knyttet til erstatning etter norsk rett.

Sametinget vil påpeke at reindriftsnæringen kan vise til økonomiske tap og på dette grunnlaget få erstatning. Denne muligheten har få om ingen andre bofaste samer i de samme områdene.

En fordeling av urfolksvederlaget til fordel for en allerede kompensert samisk næring, som reindriftsnæringen, vil derfor være diskriminering av den bofaste samiske befolkning.

Den samiske naturbrukskulturen handler ofte mer om identitet enn om økonomisk fortjeneste. I samiske områder har aktiviteter utenfor reindriftsnæringen, som sanking og innlandsfiske, uttak av brensel og torv, hatt stor betydning. Listen er ikke uttømmende. Den samiske bruken av naturen er ikke bare knyttet til næringsutøvelse. Å bruke naturen og utnytte naturens fornybare ressurser er en del av den samiske levemåten og kulturutøvelsen, og er viktig for samisk identitet. Dette er aktiviteter som oftest ikke er erstatningspliktig, selv der mineralvirksomhet lenger hinder for disse.

Ettersom reindriftsnæringen vil få erstattet sine økonomiske tap mens bofaste samer ikke vil få det samme, vil en fordeling med 75% til reindriftsnæringen ytterligere forsterke ulikhetene mellom reindrift og andre samer, og dette til tross for at det er de bofaste samene som daglig vil måtte leve med begrensninger mineralvirksomheten vil gi. Dette bidrar til økt konfliktnivå mellom reindrifta og fastboende.

En slik skjevfordeling vil skape betydelige forskjeller og det er fare for økt konfliktnivå mellom reindriftsnæringen og annen samiske bosetning i områder med mineralvirksomhet. I neste omgang vil en slik skjevfordeling gi ytterligere negative holdninger til både reindriftsnæringen og industriutvikling i disse områdene.

Med utgangspunkt i prinsippet om at samiske rettigheter kan forvaltes gjennom områderettigheter (Kystfiskeutvalget) mener Sametinget at urfolksvederlaget i sin helhet skal gå til lokalsamfunnene, der kommuner kan forvalte vederlaget for å ivareta den bofaste samiske kulturen. Gjennom å ivareta lokalsamfunn med bofaste samer ivaretar man lokalsamfunnet levende samiske språk og kultur, og man legger også et bedre grunnlaget for sameksistens mellom lokalsamfunn og mineralnæring. Reindriftsnæringen har allerede adgang til private avtaler og lovfestet rett til erstatning fra mineralvirksomhet. Disse rettighetene har ikke lokalbefolkningen eller andre næringer.

Sametinget slår fast at det nye lovforslaget for mineralvirksomhet nok en gang driver forskjellsbehandling mellom samer i og utenfor reindriftsnæringen, der reindriftsnæringen gis fortrinn til ugunst for bofaste samer i områder med mineralvirksomhet.

Sametinget stiller seg ikke bak forslag til ny minerallov slik som den foreligger.

Saken påbegynt 14.03.25 kl. 08.59.

Votering

Av 39 representanter var 31 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 3 ble forkastet med 24 stemmer mot 7

- Forslag 1 ble vedtatt med 19 stemmer mot 12
- Nærings- og kulturkomiteens tilrådning ble vedtatt med 19 stemmer mot 12

Protokoll tilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Jørn Are Gaski, saksordfører	
2	Vibeke Larsen	Mathis Nilsen Eira
		Silje Karine Muotka
	Vibeke Larsen	
3	Sara Katrine Aleksandersen	
4	Per Mathis Oskal	Silje Karine Muotka
	Per Mathis Oskal	
5	Jon Isak Lyngman Gælok	
6	Jørn Are Gaski	
7	Mathis Nilsen Eira	Ulf Tore Johansen
		Jørn Are Gaski
	Mathis Nilsen Eira	
8	Henrik Olsen	
9	May-Torill Hætta Siri	
10	Eirik Larsen	Ulf Tore Johansen
	Eirik Larsen	
11	Arild Pettersen Inga	Silje Karine Muotka, sametingspresident
		Vibeke Larsen
	Arild Pettersen Inga	
12	Silje Karine Muotka, sametingspresident	Vibeke Larsen
		Arild Pettersen Inga
	Silje Karine Muotka, sametingspresident	
13	Eirik Larsen	
14	Beaska Niillas	
15	Jørn Are Gaski, saksordfører	
	Ann-Elise Finbog, til forretningsorden	

SP - vedtak:

Det vises til Nærings- og fiskeridepartementet sitt brev av 20.02.2025 med oversendelse av utkast til ny minerallov for de deler det har vært gjennomført konsultasjoner om.

Sametinget viser til at siden vedtak av mineralloven i 2009 som Sametinget ikke kunne gi sitt samtykke til (jf. vedtak i Sak 47/08), så har det vært vanskelige betingelser for mineralvirksomhet i samiske områder. Sametinget har forstått det slik at evalueringen av mineralloven i 2018, nedsettelsen av et offentlig utvalg i 2020 og lovproposisjonen nå i 2025 i stor grad er begrunnet i at gjeldende lov ikke er i samsvar med folkeretten om urfolk, og derfor noe Sametinget ikke har gitt sitt samtykke til.

Sametinget merker seg at utkastet til lovproposisjon nå sidestiller samiske rettigheter i hele det tradisjonelle samiske området. Dette skjer ved at vektleggingen av hensynet til samisk kultur mv. samt at konsultasjonsbestemmelsene i sameloven gjelder for all mineralvirksomhet i hele det tradisjonelle samiske området. Dette er et framskritt i forhold til gjeldende minerallov.

Sametinget finner det lite framtidsrettet at utkastet til lovproposisjon ikke har regler som sikrer en vinningsavståelse til samiske rettighetshavere ved drift på grunneiers mineraler, og at det ikke foreslås bestemmelse om avtalekrav med samiske

bruksretthavere for undersøkelser, prøveuttak og drift av mineraler. Slike bestemmelser ville være viktige insentiv for å kunne oppnå enighet med samiske bruksretthavere og dermed mulighet for samvirke mellom mineralvirksomhet og tradisjonelle samiske næringer.

Sametinget mener det er problematisk at Nærings- og fiskeridepartementet ikke vil lovfeste terskelen for hvilke inngrep som bryter menneskerettighetene etter SP artikkel 27. Mineralvirksomhet har potensielt store direkte og indirekte areal- og miljøkonsekvenser for samisk fiske, utmarksbruk og reindrift. En synliggjøring av inngrepsterskelen for menneskerettsbrudd ville gitt tiltakshavere og myndigheter større oppmerksomhet og årvåkenhet om hva som kan tillates av mineralvirksomhet i tradisjonelle samiske områder. En slik synliggjøring i mineralloven er ekstra viktig når regjeringen ikke vil fremme forslag i en sektorovergripende lov som klargjør hvordan man unngår at tiltak bryter menneskerettighetene ved at de har vesentlige negative virkninger på naturgrunnlaget for samiske kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv.

Sametinget viser til at staten i loven avgjør hvordan utbetalingen av vederlag for drift på mineraler staten holder eiendomsretten til skal fordeles til direkte berørte samiske rettighetshavere, ved at 75 prosent av vederlaget alltid skal gå til berørte reindriftssidaer. Sametinget konstaterer at Nærings- og fiskeridepartementet mener staten skal avgjøre hvordan et internt samisk fordelingsproblem skal skje, og at de mener staten vet best hva som er bra for det samiske samfunnet. Sametinget viser til at dette er i strid med samenes rett til selvbestemmelse med retten til selvstyre i interne saker, slik det følger av SP/ØSK artikkel 1 og FNs erklæring om urfolks rettigheter artikkel 4, jf. artikkel 3. Det vises i den forbindelse også til at FNs menneskerettighetskomite har gitt uttalelser i *Sara v. Norway* (CCPR /C/141/D3588/2019) og *Sanila-Aikio v. Finland* (CCPR/C/124/D/2668/2015) hvor Sametinget som representativt organ for det samiske folk skal ha det avgjørende ordet i interne samiske saker.

Sametinget gir på denne bakgrunn og etter en samlet vurdering ikke sitt samtykke til forslaget til ny minerallov. Dette innebærer at Sametinget som utgangspunkt heller ikke kan gi sin tilslutning til de aktiviteter lovforslaget søker å regulere. Sametingets plenum gir sametingsrådet fullmakt til å vurdere dette annerledes dersom det i Stortingsbehandlingen gjøres endringer av lovforslaget slik at det er i samsvar med folkerettens regler om urfolks rett til selvbestemmelse og selvstyre i interne saker. Dette knytter seg til sak om intern fordeling av vederlag til samiske rettighetshavere for drift på mineraler staten holder eiendomsretten til.

Sametinget viser til at departementets lovproposisjon har vesentlige svakheter ettersom FNs erklæring om urfolks rettigheter ikke er brukt aktivt i det lovforberedende arbeidet. Urfolkserklæringen gjenspeiler de rettslige forpliktelser som er knyttet til menneskerettighetsbestemmelsene i FN-pakten, ulike multilaterale menneskerettighetstraktater og sedvanerett. Erklæringen bygger videre på statenes generelle menneskerettighetsforpliktelser og er forankret i grunnleggende menneskerettighetsprinsipper som ikke-diskriminering, selvbestemmelse og kulturell integritet, som er innlemmet i bredt ratifiserte menneskerettighetstraktater. I tillegg knytter erklæringen seg til et konsekvent mønster i internasjonal og statlig praksis.

Norges Høyesterett slår i *Nessebydommen* (HR-2018-456-P) fast at FNs erklæring om urfolks rettigheter "må anses som et sentralt dokument innenfor urfolksretten, blant annet som følge av at den reflekterer folkerettslige prinsipper på området og har fått støtte fra svært mange stater."

Sametinget understreker særlig erklæringens bestemmelser om urfolks rett til et fritt og forhåndsinformert samtykke er særlig sentralt når det gjelder arealinngrep i naturgrunnlaget for samisk kultur. Fritt og forhåndsinformert samtykke ivaretar ikke bare samenes rettigheter, men det gir også en plattform for myndigheter, utbyggere og investorer til å samhandle med samene. Sametinget beklager at Nærings- og fiskeridepartementet ikke har implementert samenes rett til et fritt og forhåndsinformert samtykke, og dermed ikke har gitt seg selv et verktøy og en plattform for samhandling med samene, som samtidig gir samene et trygt rammeverk for samhandling.

Sametinget støtter forøvrig sametingsrådets forslag til innstilling.

Behandling av saken ble avsluttet 14.03.25 kl. 10.09.